

ANHELOS: EXPOSICIÓN FOTOGRÁFICA SOBRE A DECONSTRUCCIÓN DA MASCULINIDADE TRADICIONAL

ANHELOS: EXPOSICIÓN FOTOGRÁFICA SOBRE LA DECONSTRUCCIÓN
DE LA MASCULINIDAD TRADICIONAL

DESIRES: PHOTOGRAPHIC EXHIBITION ON THE DECONSTRUCTION OF
TRADITIONAL MASCULINITY

Sober – Concello de Lugo - Marzo de 2023 ata a actualidade.

Patricia Vidal González - Traballadora Social

patri-vidal@hotmail.com

Ana de la Torre Alvaredo - Traballadora Social

Anadelatorre1@hotmail.com

Premio Día Mundial do Traballo Social de 2024

Modalidade de Boa Práctica

Ogallá estes anhelos se convertan en realidades

RESUMO

As mulleres foron e son partícipes de como a socialización diferencial entre o sexo masculino e o feminino as situou, ao longo da súa historia, nunha posición de opresión e nunha situación de clara desvantaxe. A masculinidade, aqueles mandatos sociais que lle estipularon aos homes como debe de ser a súa interacción coas mulleres e con eles mesmos, mantén intactos sempre eses roles e actitudes, xerando, deste xeito, relacións desiguais coas mulleres. Anhelos xorde coa finalidade de amosar novas formas de ser, relacións libres e en igualdade entre homes e mulleres, rompendo, así coas normas dun sistema patriarcal e androcéntrico.

PALABRAS CHAVE

Xénero, estereotipos machistas, masculinidade, deconstrución, igualdade.

RESUMEN

Las mujeres han sido y son partícipes de cómo la socialización diferencial entre el sexo masculino y femenino las ha colocado, a lo largo de su historia, en una posición de opresión y en una situación de clara desventaja. La masculinidad, esos mandatos sociales que dictaban a los hombres cómo debía ser su interacción con las mujeres y consigo mismos, mantiene siempre intactos esos roles y actitudes, generando, de esta manera, relaciones desiguales con las mujeres. Anhelos surge con el propósito de mostrar nuevas formas de ser, relaciones libres e igualitarias entre hombres y mujeres, rompiendo así con las normas de un sistema patriarcal y andocéntrico.

PALBRAS CLAVE

Género, estereotipos machistas, masculinidad, deconstrucción, igualdad.

ABSTRACT

Women have been and are participants in how the differential socialization between the male and female sex has placed them, throughout their history, in a position of oppression and a situation of clear disadvantage. Masculinity, those social mandates that dictated to men how their interaction with women and with themselves should be, always keeps those roles and attitudes intact, thus generating unequal relationships with women. Anhelos arises with the purpose of showing new ways of being, free and egalitarian relationships between men and women, thus breaking with the norms of a patriarchal and andocentric system.

KEYWORDS

Gender, sexist stereotypes, masculinity, deconstruction, equality.

INTRODUCCIÓN

Dende antes do nacemento de cada persoa, a sociedade xa lle atribúe unha serie de características en base o seu sexo. É o que coñecemos como xénero, como o conxunto de características, atributos, formas de ser, roles, etc., construídas por a sociedade e atribuídas, de forma diferenciadora, a homes e a mulleres. Este constructo social marca diferenzas entre ambos, os cales, interiorizan,

como propias, ditas expectativas, xerando unha desigualdade evidente entre o sexo masculino e o feminino (Rodríguez y Jabbaz, 2021). Indo mais ala e, mais concretamente, como indica De Potestad (2023), o xénero é:

Unha construción sociocultural que lle asigna unha suposta feminidade á muller biolóxica e unha masculinidade imaxinada ao macho biolóxico. Segundo o xénero sociocultural, os homes son máis prácticos e lóxicos, máis valentes, máis cualificados para o pensamento abstracto e para ocupar postos de responsabilidade. As mulleres, en cambio, son máis sentimentais, máis sensibles e sociais, polo que se consideran máis aptas para o coidado de nenos e persoas maiores e máis hábiles nas tarefas domésticas. Evidentemente estas diferenzas son unha construción social, propia da sociedade patriarcal, polo tanto, falsa. O xénero, en consecuencia, non é unha identidade, senón o conxunto de normas, estereotipos e roles, impostos socialmente ás persoas en función do seu sexo (p.85).

Polo tanto, o xénero coloca o sexo feminino en posicións de subordinación e aos varóns en posicións de hexemonía. Como expón Mary Beard, “non é fácil facer encaixar as mulleres nunha estrutura que, de entrada, está codificada como masculina” (Ranea, 2021, p.23). Con esta frase, facemos alusión ao poder do home fronte o que ten a muller, as relacións de desigualdade que se constrúen entre ambos e a situación de opresión na que se atopan elas e a de privilexio na que se atopan posicionados eles.

Xorden, deste modo, os termos masculinidade e feminidade, sendo, o primeiro, o obxecto deste estudo e proxecto. Así pois, falar de masculinidade é, como xa expuxemos, sinónimo de falar de xénero, pois ser home apréndese mediante o proceso de socialización, non ven, de forma tácita e innata, ao nacer con un corpo masculino. Por o tanto, que é ser home? É o proceso de encarnación dos mandatos e das probas estipuladas por a masculinidade, sendo esta, unha construción identitaria permanentemente a proba, posto que, de xeito continuo, teñen que demostrar que “son homes”. Calquera fisura nestes mandatos repercute, de xeito negativo, na proxección da súa masculinidade, na súa virilidade, perdendo estatus fronte o resto de iguais. Indo mais alá, para entender a socialización masculina, hai que valorar a mesma dende dous eixes: o vertical, en xerarquía coas mulleres e, en horizontal, con respecto aos homes.

Así pois, a socialización diferencial ensínalle ao sexo masculino a rexeitar todo aquilo que é propio do feminino, definíndoos en xerarquía e oposición respecto aos roles, actitudes, mandatos, valores e comportamentos definidas como femininos. A masculinidade defínese a través do antagonismo, correspondéndolle a femineidade valores e formas de ser como a sumisión, a pasividade, a dependencia, a debilidade, a delicadeza, o estar e ser para outros, etc., mentres que a masculinidade correspóndelle actitudes mais relacionadas co rol activo, co poder, independencia, autonomía, fortaleza, agresividade, ser para un mesmo, etc. Aos homes estipúlaselles asumir riscos, manter o poder e o control, utilizar a violencia cando xorden situacións de conflito e ter emocións, unicamente, ligadas ao enfado, a rabia e a ira. Con respecto o outro eixe, os homes, como dixemos con anterioridade, ven a necesidade de demostrar que “son homes”, pois a sociedade castígaos no caso de que se desvinculen do que a sociedade marca como propio do seu sexo (Ranea, 2021).

É necesario deconstruír a masculinidade tradicional, deixar de educar en diferenza, facéndoo en igualdade e en liberdade, afastándonos do que nos dixeron que significaba ser home ou ser muller. É de vital importancia desaprender o que nos ensinaron, sendo conscientes de que os privilexios que posen uns, sostéñense sobre a posición de subordinación doutras. É imprescindible que florezan novos xeitos de existir, de relacionarnos e de construír personalidades. Por ilo, dende este concello, levamos a cabo o proxecto de Anhelos, unha exposición fotográfica que mostra a homes rompendo cos roles que a sociedade patriarcal lle vendeu e que eles interiorizaron como propios, mantendo, deste xeito, relacións igualitarias co sexo feminino. Pero este proxecto non só se reduciu a isto, pois tamén se realizou unha enquisa sobre a presenza de pensamentos sexistas e estereotipos machistas na que participaron arredor de 310 persoas e numerosas charlas educativas en diferentes institucións, transmitindo e difundindo o sentido de Anhelos.

Ao longo deste traballo, levaremos a cabo unha exposición de dito proxecto e unha explicación da súa elaboración. Para ilo, desenvolveremos os obxectivos, as persoas destinatarias, a metodoloxía, a descrición das actuacións, a coordinación e alianzas, a promoción e difusión da práctica, a participación das persoas destinatarias, os resultados e impacto, as

aprendizaxes da experiencia e, por último, as conclusións.

Así pois, a continuación, levaremos a cabo unha exposición dos obxectivos de Anhelos.

1. OBXECTIVOS.

Nun primeiro momento, é esencial e de vital importancia levar a cabo unha exposición dos obxectivos que presenta o proxecto Anhelos, entendendo, deste xeito, o nacemento do mesmo. Para unha maior comprensión, distinguíranse entre obxectivos principais e obxectivos específicos.

1.1. Obxectivo principal:

- Deconstruír a masculinidade tradicional, entendendo que a mesma prexudica a existencia de relacións igualitarias entre homes e mulleres, situando, a estas últimas, nunha clara posición de desvantaxe e opresión.

1.2. Obxectivos específicos:

- Caracterizar, diferenciando, os conceptos de sexo e xénero.
- Reflexionar sobre a existencia do xénero e sobre os mandatos sociais que transmite.
- Observar os roles que a sociedade, por medio dos diferentes axentes socializadores, difunde, de forma diferenciadora, ao sexo feminino e ao masculino.
- Defender que mulleres e homes actúen de xeito libre, sen verse condicionados por as normas que a sociedade transmite como propias de cada sexo.
- Reflexionar sobre os privilexios que a masculinidade lle concede aos homes e sobre a situación de desvantaxe na que sitúa as mulleres.
- Promover outras formas de ser que fomenten a igualdade entre o sexo masculino e o feminino.
- Estudar, por medio dunha enquisa, a existencia de roles de xénero na

poboación.

A continuación, unha vez visualizados os obxectivos que persigue a exposición fotográfica Anhelos, levarase a cabo unha explicación daquela poboación a que vai destinado dito proxecto.

2. PERSOAS DESTINATARIAS.

Anhelos é unha exposición fotográfica que está destinada a toda a poboación en xeral. Así pois, e facendo mais fincapé nesta afirmación, é necesario destacar que a masculinidade e a femineidade son dous conceptos creados por a sociedade, polo que se transmite e difunde por as diferentes vías as que ten acceso o proceso de socialización a todas as persoas. Polo tanto, mulleres e homes son vulnerables ante ditos discursos, interiorizando e reproducindo os roles de xénero que a sociedade patriarcal e androcéntrica lles vende como normais, como algo inherente ao seu sexo. Por elo, e, ante dita realidade, a presente exposición fotográfica é aberta, o que implica que poidan acudir a visitala toda aquela persoa que así o desexe. Con respecto ao mesmo, e, coa finalidade de que un maior número de poboación poidan observar cada unha das fotografías, dito proxecto de igualdade é itinerante, por o que é trasladado a diferentes concellos, asociacións e institucións galegas.

Non obstante, é necesario destacar que a finalidade principal deste proxecto é a de desarmar a masculinidade para obter relacións igualitarias entre homes e mulleres, fomentando que os homes abandonen a súa situación privilexiada e as mulleres a opresora. Por elo, as fotografías recollen situacións que rompen cos roles e estereotipos de xénero, divulgando novas formas de ser e de actuar, en cada un e en todos os momentos vitais das persoas, as cales fomentan a igualdade e a liberdade. Por elo, consideramos que é de vital importancia que o sexo masculino valore o contido de cada unha das fotografías, reflexionando sobre a súa situación de poder e sobre a violencia que elo ocasiona cara as mulleres.

Por outro lado, tamén hai que destacar que se levaron e levarán a cabo diferentes charlas educativas en diversos centros de educación infantil e primaria e en institutos de educación secundaria, coa finalidade de traballar, de forma conxunta co alumnado, a deconstrución da masculinidade tradicional. É de vital

importancia traballar coa xuventude temáticas tan sensibles como a igualdade de xénero. A maiores, tamén se executaron e executarán ditas charlas en diversos centros penitenciarios da Comunidade Autónoma de Galicia, participando, así, no proceso de reinserción das persoas que se atopan nos mesmos.

Por o tanto, e, de forma resumida, podemos concluír que dita exposición fotográfica está dirixida e aberta a toda a poboación, se ben é certo que se fai un maior énfase na reflexión do sexo masculino e na poboación xove, entendendo que os primeiros son parte indiscutible da loita contra a igualdade de xénero, adoptando roles que os sitúan nunha posición mais avantaxada coas mulleres.

A continuación deste apartado, levarase a cabo un desenvolvemento daqueles métodos que se seguiron para executar dito proxecto de igualdade.

3. METODOLOXÍA.

Para desenvolver dita exposición fotográfica, nun primeiro momento, levouse a cabo unha enquisa sobre os roles de xénero, a cal tiña como obxecto indagar sobre os estereotipos e pensamentos machistas das persoas participantes, e en como inflúen as mesmas en diversos ámbitos da súa vida. Así pois, e, mais concretamente, formuláronse cuestións aludindo a educación diferencial entre homes e mulleres, facendo fincapé en aspectos como o ámbito privado e público, o coidado de persoas, as formas de ser e de actuar, a expresión de emocións e de afecto, o coidado persoal, as disimilitudes na socialización dos nenos e das nenas con respecto os xoguetes e os deportes, etc. Indo mais alá, o contido da enquisa elaborada conformábase con diferentes afirmacións nas cales os e as participantes tiñan que marcar o seu grado de conformidade, sendo estas as seguintes:

1. Un neno –sexo masculino- non debería xogar con bonecas, cociñas, barbies e sets de maquillaxe.
2. Un neno –sexo masculino- ten que xogar, especialmente, con xoguetes de aventura, acción e estratexia.
3. Non se debería ensinar a un neno –sexo masculino- a cociñar, limpar a casa ou coidar doutras persoas.

4. A socialización/educación dos nenos e das nenas debe ser diferente, pois existen disimilitudes, evidentes, entre eles.
5. Existen deportes para nenos e deportes para nenas porque hai diferenzas, evidentes, entre ambos os sexos.
6. Creo que os homes teñen que ser seguros, líderes e rudos e as mulleres sensibles, compracentes e preocupadas por os demais.
7. As mulleres teñen mais habilidades e unha maior capacidade ca os homes para exercer as tarefas domésticas.
8. O sexo feminino ten máis habilidades e unha maior capacidade ca os homes para coidar dos fillos e das fillas.
9. As mulleres teñen mais habilidades e unha maior capacidade ca os homes para exercer os coidados de persoas maiores.
10. O sexo masculino non é tan sensible como o feminino.
11. Entre homes non é normal darse mostras de cariño. Isto é máis propio das mulleres e dos homes homosexuais por as características diferentes que presentan entre uns e outros.
12. Os homes non deberían chorar en público porque iso da unha imaxe de persoa débil.
13. O sexo masculino debería resolver os seus problemas persoais por eles mesmos sen ter que recorrer a outras persoas e, menos, a outros homes.
14. Os homes teñen que ser os protectores da familia e da parella.
15. Un home que non se defenda cando outros homes o increpan a el ou a súa parella é débil.
16. Os homes non deben ser presumidos, nin coidarse nin prepararse mais que unha muller. Son cousas de sexo feminino.
17. O sexo masculino non debería maquillarse nin pintarse as uñas. Iso non é algo natural dos homes.
18. Un home de verdade é heterosexual.
19. Os homes homosexuais teñen mais semellanzas co sexo feminino que co masculino. Son homes feminizados.
20. Si un home non ten o suficiente sexo coa súa muller é normal que cometa unha infidelidade.
21. É normal que un home recorra a prostitución no caso de non ter sexo. É unha necesidade propia do sexo masculino.

22. Non ten nada de malo que un home lle diga un piropo a unha muller, sen coñecela e nun ámbito público, pois está alagando o seu físico.

23. Existe unha masculinidade tradicional que é necesario modificar.

As seis seguintes cuestións aluden a quen realiza as tarefas relacionadas co fogar e as actividades referentes o coidado doutras persoas, nomeando nas respostas o sexo feminino, o masculino ou ambos.

1. No meu fogar as tarefas domésticas recaen, principalmente:
2. No meu fogar, o coidado de menores recaen, principalmente:
3. No meu fogar, o coidado de persoas maiores recaen, principalmente:
4. Considero que as tarefas domésticas son executadas, na súa maioría, por:
5. Considero que o coidado de menores son executados, na súa maioría, por:
6. Considero que o coidado de maiores son executados, na súa maioría, por:

Dito cuestionario foi de elaboración propia, polo que, entendemos, pode presentar diversos sesgos e está composto por 31 preguntas, con catro opcións cada unha e dunha única resposta. A enquisa foi executada por 310 persoas.

Unha vez finalizado dito cuestionario e analizadas cada unha das súas respostas, iniciouse o proceso para a elaboración da exposición fotográfica. Nun primeiro momento, foron estudados os conceptos que querían ser incluídos na mesma, decidindo que os participantes de dito proxecto, serían, especialmente, homes, amosándoos en situacións que potencian a existencia de estereotipos de xénero e de relacións desiguais entre o sexo feminino e o masculino. Unha vez chegadas a esta conclusión, por medio das redes sociais do concello, solicitouse a participación, voluntaria, de homes e de certas mulleres –houbo fotografías que para amosar determinadas situacións requiríamos da presenza do sexo feminino-. Ditas persoas, por medio destas mesmas vías, puxéronse en contacto con nós, e, posteriormente, expuxémoslle, de xeito individual, e acordando, previamente, as fotografías que se querían amosar e os discursos que se querían transmitir, o escenario na que ían participar e como se ían amosar, buscando a súa aceptación, *ergo*, a súa comodidade. Unha vez executado o mesmo, puxémonos en contacto coa fotografa María Fernández, sendo esta quen realizou os retratos dos e das diferentes participantes. O proceso fotográfico executouse nun mes, reunindo as persoas que o conforman

en diferentes localizacións, tanto en interior como en exterior, as cales recollían todas as características necesarias para que o mesmo fora óptimo. No mesmo, os propios participantes escollían a fotografía que mais se axeitase o seu gusto, posto que, en ningún momento, desexamos que estivesen incómodos e incómodas coa mesma. Posteriormente, levouse a cabo a súa revelación e a compra dos marcos que ían encadralas.

Unha vez finalizado a preparación do material que conformaba a exposición, levouse a cabo a inauguración e a presentación do mesmo no noso concello, facéndoo nas instalacións coas que conta, manténdose nel durante un mes. Nese período, puxémonos en contacto con outras institucións, vía telefónica ou electrónica, para que Anhelos fora itinerante, é dicir, para que puidese estar presente noutros lugares, chegando, deste xeito, a un maior número de persoas. Así pois, dende xuño a exposición mantívose en constante movemento, tendo localizacións marcadas ata, case, finais do ano 2024.

Aproveitando a temática do proxecto e considerando a necesidade existente, levaranse a cabo diversas charlas educativas, nas cales se realizará unha reflexión sobre os roles de xénero e as consecuencias negativas que carrexan a súa existencia. Para ilo, tamén nos puxemos en contacto con diferentes centros escolares e con outras institucións.

No seguinte apartado, levaremos a cabo unha exposición das actuacións que se levaron a cabo ao longo do proxecto.

4. DESCRICIÓN: ACTUACIÓNS, INTERVENCIONS CLAVE E DESENVOLVEMENTO DAS MESMAS.

Co fin de obter unha maior comprensión das diferentes actuacións que se executaron ao longo do presente proxecto de igualdade, diferenciaremos as mesmas en cinco puntos.

1. Elaboración da enquisa. Co fin de obter unha maior proximidade a temática que queríamos abordar na exposición fotográfica, redactouse un cuestionario para observar os estereotipos de xénero presentes nos e nas participantes, así como a presenza marcada da masculinidade. Posteriormente, analizamos os resultados e executouse o plantexamento da exposición fotográfica.

2. **Exposición fotográfica.** Unha vez obtidos os resultados, realizamos unha busca de persoas que quixesen participar, de xeito voluntario, na exposición. Para elo, levouse a cabo o seguinte:

- Elección das situacións que se queren amosar e dos argumentos que se queren transmitir e reivindicar.
- Contratación da persoa encargada de realizar as fotografías, amosándolle e traballando, conxuntamente, o punto anterior.
- Busca, por medio das redes sociais do concello, de homes e mulleres que queiran participar no proxecto.
- Coordinación coas mesmas.
- Coordinación cos e coas modelos e coa fotógrafa para fixar unha data e o lugar onde se executaran as fotografías.
- Realización das fotografías.
- Elección das mesmas, contando coa aprobación de cada unha das persoas participantes.
- Impresión das fotos.
- Compra dos marcos e montaxe dos mesmos.

3. **Inauguración e presentación do proxecto no propio concello.** Levouse a cabo, na sala de exposicións, un acto que tiña como finalidade exhibir todas as fotografías, explicando, nun primeiro momento, a finalidade do proxecto e a importancia do mesmo. En dito acto, mantívose, tamén, unha retroalimentación coas e cos visitantes.

4. **Anhelos en continuo movemento.** A exposición, estivo e estará presente en diversas institucións. Para elo, contactamos coas mesmas por vía telefónica ou electrónica, fixando datas no caso de que estivesen interesadas. A maiores, axúntaselle solicitude de préstamo para que firmen e un documento no que se expoñen os deberes que deben de cumprir fronte a exposición.

5. **Charlas educativas.** Levaranse a cabo ao longo do ano 2024, diversas charlas educativas que xirarán en torno a exposición e a temática pola que naceu a mesma. Para elo, tamén nos poñemos en contacto con diversos centros escolares e outros organismos para propoñer dita execución, coordinando as datas cos mesmo, no caso de estar interesados. Execútase un soporte –power

point- para apoiarnos a hora de impartir ditas exposicións educativas.

A continuación, levaremos a cabo unha exposición mais pormenorizada das alianzas que se teceron ao longo deste proxecto.

5. COORDINACION E ALIANZAS.

Como xa expuxemos en apartados anteriores, o proxecto do que vimos a falar estivo presente en diversas institucións e continuará a facelo, posto que non ten un fin establecido, é dicir, é unha exposición que se iniciou e executou no ano 2023, pero a cal continuará presente no tempo, empregándoa o longo do mesmo e descoñecendo, pois, a data do seu fin. Destacar que a finalidade pola que se converteu en itinerante é porque cremos na necesidade de que, dende as diferentes administracións públicas, se executen actividades e proxectos educativos que cheguen a poboación, aproveitando, así, os recursos e instrumentos cos que contamos e, deste modo, ademais, podemos chegar a un maior número de persoas, levándoa fronte a un número mais elevado de ollos e de mentes.

Polo tanto, levamos a cabo unha clara coordinación coas institucións para a súa correcta posta en marcha, así como a creación de alianzas para conseguir os obxectivos que persegue Anhelos. Destacar, que en algunhas das que se van a nomear, aínda non se amosou a exposición ou non se levaron a cabo as charlas educativas, pero si existe unha data para facelo. E do mesmo xeito, sinalar que continuamos a ofrecerlle esta opción a outros organismos ou, eles mesmos, se poñen en contacto con nós. Así pois, estas institucións foron as seguintes:

Con respecto o préstamo da exposición:

- Concello de Sober (Lugo).
- Concello de Pantón (Lugo).
- Concello de A Agolada (Pontevedra).
- Concello de Taboada (Lugo).
- Concello de Escairón (Lugo).
- Centro para persoas con Discapacidade Física DomusVi de Bóveda (Lugo).
- I.E.S A Pinguela (Monforte de Lemos).

- Concello de Sarria (Lugo).
- Concello de A Pobra de Brollón (Lugo).
- Centro Penitenciario de Pereiro de Aguiar (Ourense)
- Centro Penitenciario de Monterroso (Lugo).
- Centro Penitenciario de Teixeira (A Coruña).
- Centro de Inserción Social Carmela Arias y Díaz de Rábago (A Coruña).

Con respecto as charlas educativas:

- Centro Penitenciario de Pereiro de Aguiar (Ourense)
- Centro Penitenciario de Monterroso (Lugo).
- Centro Penitenciario de Teixeira (A Coruña).
- Centro de Inserción Social Carmela Arias y Díaz de Rábago (A Coruña).
- I.E.S. A Pinguela.

Destacar, como dixemos con anterioridade, que o proxecto é algo prolongado no tempo, por o que, ao longo dos anos, pode prestarse noutras institucións que non están nomeadas no presente.

Pero, sen dúbida, neste apartado tamén é necesario subliñar a coordinación e as alianzas que se executaron coas persoas participantes, sendo elas a cara da loita pola que se inicia este proxecto de igualdade. Como dixemos con anterioridade, son elas quen se poñen en contacto con nós unha vez iniciamos a busca e, dende ese momento, mantemos diversas conversacións e entrevistas para explicarlles a finalidade do noso proxecto, así como o funcionamento do mesmo. Nas mesmas, fixamos unha data e unha hora para a execución das fotografías, así como a estipulación do lugar onde se van a realizar. No desenrolo dos retratos, mantívose un contacto mais íntimo cos homes e coas mulleres que decidiron participar, sendo neste mesmo, cando se lle solicita que firmen unha autorización para a difusión da súa imaxe e cando se lle amosa as diferentes fotografías que se captaron, para que escollan aquelas nas que se senten máis cómodos e cómodas.

Destacar, tamén, que esta actividade foi realizada con fondos do Pacto de Estado contra a Violencia de Xénero.

A continuación, trataremos, a pesar de nomealo ao longo deste escrito,

a difusión que se levou a cabo deste proxecto, sendo unha parte primordial e importante do mesmo.

6. PROMOCIÓN E DIFUSIÓN DA PRÁCTICA.

É evidente a importancia que tivo e ten a difusión neste proxecto, en cada un dos pasos que se levaron no seu proceso de elaboración. Para unha maior comprensión, como en apartados anteriores, levaremos a cabo unha distinción das diferentes etapas do proxecto:

1. Elaboración da enquisa. Para coñecer a presenza de estereotipos de xénero, especialmente sobre aqueles que xiran en torno a masculinidade e a feminidade, invitamos as persoas, homes e mulleres, por medio das redes sociais do concello, a responder a dito cuestionario. Como é evidente, foi necesario que estas publicacións se fixeran en diversas ocasións.

2. Creación da exposición fotográfica. Unha vez obtidas as respostas da enquisa, chegando as conclusións que pretendiamos obter e seleccionados aqueles conceptos que queriamos mostrar, solicitouse a participación, especialmente, de homes e de algunhas mulleres nas diferentes fotografías que se ían a realizar. Esta petición executouse por medio das redes sociais do concello.

3. Exposición Anhelos. Como xa expuxemos anteriormente, cando a exposición fotográfica estivo finalizada, levouse a cabo a súa presentación no concello. Para que tivese o número máximo de visitantes, tanto o día da inauguración como as datas posteriores nas que seguiría instalada nas nosas instalacións, promocionouse non só nas redes sociais do concello, senón tamén por medio de carteis, os cales se situaron nos puntos claves da localidade.

4. Anhelos en movemento. Esta etapa fai referencia ao momento no que nos puxemos en contacto con diferentes organismos e institucións para que a exposición fotográfica estivese presente nas mesmas. Unha vez estipulado o traxectoria, lévase a cabo publicidade da exposición por medio das nosas redes sociais e das propias das localizacións nas que se atopan para que acudan persoas a visitala.

Destacar, tamén, que se levan a cabo diversas entrevistas na radio e no

periódico para facer un maior reclamo daqueles organismos que queiran contar coa exposición nas súas instalacións e, tamén, dos e das visitantes que podan achegarse a reflexionar coas mesmas.

Unha vez exposto o procedemento que se levou a cabo para promocionar e difundir a práctica, explicaremos e plasmaremos a participación das persoas destinatarias.

7. PARTICIPACIÓN DAS PERSOAS DESTINATARIAS.

Ao longo da exposición leváronse a cabo diversas actividades, polo que, para unha maior comprensión, e do mesmo xeito que en apartados anteriores, faremos unha división das mesmas.

1. Elaboración da enquisa. Foron 310 persoas as que participaron na mesma, polo que, a participación, tanto de mulleres como de homes, foi extensa.
2. Busca de participantes. A pesar de que dito proceso presentou diversas dificultades , debido a que se estendeu mais do esperado, finalmente, a participación foi boa e satisfactoria. Participaron 41 persoas, 7 mulleres e 34 homes.
3. Presentación da exposición fotográfica. A inauguración que se desenvolveu nas instalacións do noso concello contou con moitos e moitas visitantes, arredor de 100 persoas. Nos días posteriores, tamén recibiu un elevado número de persoas, pero as cales non foron contabilizadas.
4. Anhelos en movemento. Tivemos constancia da participación da poboación nos organismos nos que estivo presente por medio do contacto que tivemos coa persoa responsable e, tamén, por medio dun libro no que se recollían firmas, opinións, suxestións, etc. Entres estas, atopamos as seguintes:

-“Orgullosa de vivir esta revolución feminista. Agora tócanos a nós dar un paso e derribar muros e prexuízos que nos farán máis libres a todos e a todas”.

-“Encantoume a perspectiva dende os opresores, como a sociedade inflúe enormemente no noso comportamento, pois cando nacemos non temos prexuízos nin estereotipos. Son eles quen no los crean cos seus escondidos

comentarios”.

–“Que fermosa exposición de realidade! Canta necesidade de que a arte reflexe realidade, conciencia, necesidade..., é preciso, aínda, non deixar de incidir en mellores costumes e hábitos para a convivencia igualitaria, pacífica e respectuosa. Estas intervencións, con tan fermosas imaxes, son un gran de area mais para sumar aos que imos tentando loitar dende outros campos. Moitas grazas por seguir a loita. Parabéns e adiante”.

5. Charlas educativas. Atopamos gran participación nos participantes. Destacar que son grupos cerrados, polo que o número de persoas que acoden é elevado.

A continuación, no seguinte apartado, levaremos a cabo a exposición dos resultados obtidos co mesmo.

8. RESULTADOS E IMPACTO.

Nun primeiro momento, é de vital importancia e de amplo interese nomear e expoñer os resultados da enquisa executada.

Con respecto ao perfil das persoas participantes, maioritariamente foron mulleres, ocupando o 64% do porcentaxe total. A maioría delas contan cunha idade entre os 18 anos e os 35 (54,2%), seguido de entre 36 e 64 (36,7%) e de mais de 65 anos (8,8%). Só 3 persoas teñen menos de 18 anos.

Incidindo nos xoguetes empregados por os e as menores, fronte a afirmación de que un neno –sexo masculino- non debería xogar con bonecas, cociñas, barbies e sets de maquillaxe, a maioría do mostrario están en completo desacordo ou en desacordo (89,9%), e son 31 as persoas que cren que non é axeitado que o fagan. Indo mais ala, o mesmo número tamén considera que os nenos de sexo masculino deben xogar con xoguetes de aventura, acción e estratexia.

Continuando no que respecta a socialización de nenos e de nenas, o 91,9% cree que non debe ser diferente, mentres que o restante porcentaxe cree que si debe ser dado que, entre eles, hai disimilitudes evidentes.

Con respecto os deportes, o 6,8% dos e das participantes cren que deben existir deportes diferenciadores entre o sexo masculino e o feminino por

a mesma razón que se expuxo con anterioridade, porque existen diferenzas entre ambos.

Na cuestión que alega que “creo que os homes teñen que ser seguros, líderes e rudos e as mulleres sensibles, compracentes e preocupadas por os demais”, o 93,2% considera que non é certo, mostrándose en completo desacordo ou en desacordo, mentres que o restante si cren que ha de ser así.

Facendo referencia as tarefas domésticas e os coidados, 45 persoas afirman que as mulleres teñen mais habilidades e unha maior capacidade ca os homes para exercer as tarefas domésticas. 64 participantes cren que as mulleres teñen, tamén, máis habilidades para coidar dos fillos e das fillas e 51 consideran que tamén as teñen mais fronte o coidado de persoas maiores.

Con respecto a sensibilidade do sexo masculino, o 20,1% cree que este non é tan sensible como o feminino, o 13,7% afirma que non é normal darse mostras de cariño entre homes, sendo mais propio das mulleres e dos homes homosexuais por as características diferentes que presentan entre uns e outros. O 7,5% considera que os homes non deberían chorar en público e o 10,5% cree que debería resolver os seus problemas persoais por eles mesmos sen ter que recorrer a outras persoas e, menos, a outros homes, afirmando, incluso, o 16,3% que deben ser os protectores da familia e da parella e o 16,5% que un home que non se defende cando outros homes o increpan a el ou a súa parella é débil. O 12,2% chega a alegar que un home de verdade debe ser heterosexual, posto que os homosexuais teñen mais semellanzas co sexo feminino que co masculino, sendo homes feminizados (15,5%).

No ámbito da imaxe persoal, 22 persoas afirman que os homes non deber ser presumidos, nin coidarse, nin prepararse máis que unha muller, sendo cousas do sexo feminino, confirmando 52 participantes que non deben nin maquillarse nin pintarse as unllas, posto que non é algo natural deles.

Con respecto a área sexual, 9,4% cree que é normal que un home cometa unha infidelidade senón ten o suficiente sexo coa súa muller e 28 persoas tamén cren que é algo normal é común que un home recorra a prostitución.

O 17,5% considera que non ten nada de malo que un home lle diga un piropo a unha muller sen coñecela nun ámbito público e alegando ao seu físico.

Con respecto a corresponsabilidade nas tarefas domésticas e nos cuidados no fogar dos e das participantes, o 37,8% afirma que as tarefas recaen na muller, o 1,3% no home e o 58% en ambos. Os cuidados dos e das menores recaen o 33,2% nas mulleres, o 0% nos homes, en exclusividade, e o 40,7% en ambos. Nos cuidados das persoas maiores, o 34,5% no sexo feminino, o 0,7% no home e o 40,7% en ambos.

Non obstante, en termos xerais, o 78,2% cre que as tarefas domésticas son executadas, na súa maioría por mulleres, o 69,8% dos cuidados dos e das menores tamén son realizados por as mesmas e o 77,6% que tamén o son os cuidados dos maiores.

43 persoas cren que non existe unha masculinidade que sexa necesario modificar.

Con respecto as fotografías, podemos facer unha reflexión individual de cada unha das mesmas, transmitindo unha explicación do seu contido e do que se quere transmitir por medio das mesmas, así como das frases que a acompañan.

1. “Portas que se abren sen mandatos que as pechen”. Na fotografía podemos observar a un pai entrando coa súa filla, duns poucos meses de vida, a un servizo público masculino onde podemos atopar un cambiador de cueiros. Con elo, queremos reivindicar unha maior presenza dos homes no cuidados dos e das menores e, tamén, a aparición, en lugares públicos, de espazos para que podan exercer de igual forma que as nais o fixeron o longo da súa historia, historia influenciada polo patriarcado.

2. “Non é axuda, é paternidade”. Nela, retrátase a un pai peiteando a súa filla. Como na fotografía anterior, pretendemos reivindicar a corresponsabilidade entre pais e nais no cuidado dos e das menores.

3. “Xogar en liberdade, crecer en igualdade”. Dous nenos, atópanse a xogar con diversos xoguetes, considerados, socialmente e tradicionalmente, como femininos. Na fotografía, podemos observar, tamén, xoguetes mixtos e

masculinos –etiquetas interpostas por a sociedade-. Con ela, pretendemos transmitir que os xoguetes non teñen xénero e que todo neno e toda nena debe ser libre para escoller aqueles cos que quere experimentar, crecer e aprender, sen virlle, estes, interpostos por unha educación diferencial.

4. Na fotografía baixo o lema “punteiras que protexen de tapices patriarcais”, observamos a un neno practicando o deporte de ximnasia rítmica, o cal, está, tradicionalmente e socialmente, mais vinculado o sexo feminino. O discurso que transmite a mesma é a defensa de que os deportes, tampouco, teñen xénero.

5. “Cores que tinguen a escuridade”. Fotografía na que aparece un home maquillado e coas unllas pintadas. Ambos feitos, sempre estiveron, relegados as mulleres, transmitíndose como algo prohibido para o sexo masculino.

6. “Descosendo tabús, enfiando liberdade”. Dous homes son retratados con roupa, socialmente, considerada feminina.

Destacar, tanto neste fotografía como na anterior, a presión maioritaria coa que contaron as mulleres, ao longo da súa historia, con respecto a súa imaxe.

7. As dúas seguintes fotografías, baixo o lema de “Érase unha vez unha muller que se salvou a si mesma” e “Érase unha vez un home que non rescatou a ninguén”, pretenden romper coa idea de que o home é o protector da familia, quen salva e protexe a muller. Nelas, observamos dúas parellas heterosexuais nas que a muller e máis alta que o home e é ela quen lle da unha aperta.

8. Co título “Latidos pausados, respiración relaxada, mans baleiras”, atopamos a unha muller, camiñando, soa, en horario nocturno e por unha rúa escura na que se atopan varios mozos bebendo. Observamos que ela circula con absoluta tranquilidade e que as miradas deles non se dirixen cara ela. Con elo, defendemos que as mulleres camiñen libres e sen medos.

9. “Tocar o ceo sen teitos que nos deteñan”. Un home e unha muller, vestidos en traxe –ela con pantalón e el con saia larga-, atópanse nunhas escaleiras, no mesmo paso. Con elo, quérese reflexionar sobre o teito de cristal co que se atopa, en moitas situacións, o sexo feminino.

10. “Alturas que non dan vertixe”. Observamos os pés das persoas protagonistas da foto anterior, observando que el leva tacóns e ela non.

11. Baixo o título “Manchas rancias que se desvanecen con corresponsabilidade”, observamos a unha parella heterosexual exercendo, conxuntamente, as tarefas do fogar. Con elo, pretendemos defender a importancia de que o ámbito privado non estea relegado, exclusivamente, as mulleres, as cales, ao longo da historia, viron como se lles asociou este por o simple feito de pertencer o sexo feminino.

12. “O home da na casa”. Un home maior, cun mandil, na porta exterior da súa casa, modifica a frase anterior, deixando patente que o sexo masculino non é o que prové a familia.

13. “Estrear uniformes dos que ninguén nos falara”. Nesta fotografía observamos a tres homes, os cales se dedican a profesionais, socialmente e tradicionalmente, consideradas femininas. Así pois, un é auxiliar de axuda no fogar, outro auxiliar nunha residencia da 3ª Idade e, outro, limpador.

14. “Xirar a roda dos coidados”. Un home empuxa a un señor maior en cadeira de rodas. Con elo, defendemos que os coidados, retribuídos e non retribuídos, non sexan só asociados co sexo feminino.

15. “Beizos que derriban muros arcaicos”. Unha parella homosexual estase a dar un bico nos beizos, defendendo a súa liberdade para elo.

16. “Emocións que voan fora da súa gaiola”. En diversas fotografías, observamos a seis homes demostrándose diversas formas de amor –nunha aparecen dándose a man, noutra unha aperta e, nunha terceira, un beizo na meixela-. Con elo, defendemos as mostras de amor no sexo masculino, as cales se viron cohibidas ao longo da historia.

17. “Bágoas que inundan ríos secos”. Nela, un home amósase chorando. Do mesmo xeito que na anterior, queremos reflexionar sobre a prohibición da que se viron acompañados ao longo da historia porque non era algo propio dun home.

18. Na última fotografía, baixo o lema “Percorrer as distancias que nos afastaban”, atopámonos con dous homes, maiores de 65 anos, dándose un bico.

Como nas anteriores, defendemos a importancia de demostrar os sentimentos.

Unha vez expostos os resultados, levaremos a cabo unha exposición das debilidades e fortalezas coas que nos atopamos.

9. DEBILIDADES E FORTALEZAS.

Ao longo da elaboración deste proxecto, atopámonos fronte a situacións moi óptimas, pero, tamén, moi complexas. É evidente que todo supón un aprendizaxe e que das ameazas sempre se poden obter oportunidades. Así, de forma resumida, podemos nomear as seguintes debilidades e fortalezas do proxecto Anhelos.

DEBILIDADES:

- Longo proceso para a busca de participantes.
- Falta de persoas voluntarias para determinadas fotografías. Así pois, e, mais concretamente, naquela na que aparecen unha parella homosexual dándose un bico, tendo que acudir a outra provincia galega.
- Traslado constante do proxecto, o que ocasiona inversión de tempo e de diñeiro.
- Falta de respostas por parte de moitos organismos os cales lle ofrecemos a oportunidade de contar coa exposición.
- Descoñecemento do número total de persoas que visitaron a exposición nos diferentes puntos nos que estivo aloxada.
- Descoñecemento das sensacións de todas as persoas que visitaron a exposición nos diferentes puntos nos que se amosou.
- Certa retroalimentación negativa, traducida, a mesma, en comentarios machistas e patriarcais.
- A enquisa é de elaboración propia, polo que se poden presentar diversos sesgos.
- Na enquisa non se diferenciou entre homes e mulleres e en base a idade de cada un deles.

FORTALEZAS:

- Elevado número de participantes e de persoas que a visitaron nos diferentes puntos nos que estivo presente.
- Respostas moi óptimas e interese por parte de moitos organismos para contar coa exposición fotográfica.
- Elevada participación na enquisa.
- Retroalimentación, maioritariamente, positiva das persoas que acudiron a ver o conxunto fotográfico.
- Participación elevada nas charlas educativas.

A continuación, e por último, levaremos a cabo unha breve exposición das conclusións.

10. CONCLUSIÓN.

Como observamos nos resultados do cuestionario, a inmensa maioría dos e das participantes non amosaron, no mesmo, estereotipos de xénero. Non obstante, consideramos que existe un elevado número de persoas que si os teñen, defendendo os argumentos que transmitiu e transmite a sociedade patriarcal e androcéntrica na que estamos inmersos e inmersas. É preocupante que existan resultados que amosan que hai persoas que consideran que os homes e as mulleres teñen que ser dunha forma determinada, castigándoos no caso de non selo, cohibíndoos, así, e coartando as súas liberdades, especialmente a elas. Sen embargo e, a pesar de que a poboación que executou o cuestionario defendeu, nun porcentaxe maioritario, unha educación igualitaria, nos seus fogares, alegan que quen realiza as tarefas domésticas e os coidados dos nenos, das nenas e das persoas maiores, nun porcentaxe moi elevado son as mulleres.

Con respecto a exposición, tamén observamos que a boa acollida que tivo é significado dunha reflexión positiva cara a mesma, pero, sen dúbida, tamén houbo persoas que non estiveron de acordo con moitas das fotografías, considerándoas, incluso, antinaturais. Tamén é evidente o poder que exercen os mandatos da masculinidade cando a aparición dos protagonistas foi tan custosa.

É necesario loitar contra o xénero, contra esa construción social que nos educa en base o noso sexo, de forma diferente, e que nos transmite unhas

actitudes, roles, funcións, formas de ser, etc., que, por norma xeral, sitúa a muller no ámbito privado e o home no público, no cal o sexo feminino atopa numerosas barreiras e que as define a elas como seres sensibles, empáticas, con dotes para coidar, para amar, para mostrar os seus sentimentos, etc. e a eles como seres agresivos, líderes, sen sentimentos e protectores. Así pois, e, mais concretamente, as regras que nos acompañan no camiño crean disimilitudes entre ambos sexos, sendo, entre outras, as seguintes:

Mulleres: cor rosa, xoguetes relacionados co coidado, coa maquillaxe, coa limpeza, con ser persoas adicadas as e os demais. Fomento de formas de ser que nos queren converter en seres dóciles, calmados, sensibles, lonxe de ser líderes e agresivas. Profesións feminizadas que nos recordan os xogos da nosa infancia, aos coidados que nos inculcaron e venderon como propios, combinándoas, sempre, co ámbito privado, na cal estiveron relegadas ao longo de toda a súa historia. Teitos de cristal que non nos deixa escalar a pesar de estar mais formadas. Frases que non nos deixan escalar a pesar de estar mais formadas. Frases que nos acompañan durante a nosa andadura, como “iso non é propio dunha muller, dunha señorita”, “como non vas a querer ser nai?”, “estáseche a pasar o arroz”, “se che pega o teu compañeiro de pupitre é porque lle gustas”, “habendo mulleres non o vai facer un home”, e un logo etcétera. Sinais que proceden dun dedo xulgador cando nos afastamos do que esperan que sexamos, cando nos consideran malas nais, malas esposas, malas mulleres, medíndoas cunha vara que nada ten que ver coa que se lle aplica aos homes.

Homes: cor azul, xoguetes que fomentan o seu liderado, a súa agresividade e que os afastan do sentimentalismo, porque demostrar amor non é algo desexable, porque chorar é de nenas e todo o que se asemelle o sexo feminino é algo prohibido, castigado. Porque si son o que a masculinidade considera como propio da feminidade, deixas de ser un home, converténdote, así, e nas súas palabras, nun nenaza, nun maricón.

É evidente que é necesario continuar na loita, fomentar a deconstrución do xénero, da masculinidade e do que isto implica. É imprescindible que, dende que nacemos, homes e mulleres, requirimos unha mesma educación, fomentando relacións igualitarias entre ambos e seres libres. E é de vital importancia porque as mulleres vailles a vida niso.

REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS

De Potestad, F. (2022). Sexo y género. Norte de Salud Mental, nº 68, 81-88.

Ranea, B.(2021). Desarmar la masculinidad. Catarata.

Rodríguez, J.A. y Jabbaz, M. (2022). Deconstruyendo machos, contruyendo personas. Relatos de alejamiento de la masculinidad hegemónica en España. Revista de Estudios Sociales, nº79, 108-124.